

TÜRKİYE İÇİN BİR KALKINMA MODELİ OLARAK “ATÖLYE EVLER”

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN*

Sayın başbakanın işsizliğe çare olarak önerdiği “Atölye Evler”, gerçekten desteklenmesi gereken bir uygulamadır. Bu yazımızda konunun bazı sosyolojik yönlerine değinmek istiyoruz. Aslında bu uygulama, ülkemiz için hiç de yeni birşey değildir. Kültürümüzde mevcut olan, alışık olduğumuz bir olgudur. Anadolumuzun birçok kentlerinde halılar, evlerdeki tezgâhlarda dokunur. Bu nedenle büyük kentlerdeki gecekondu yörelerinde bu uygulamanın yaygınlaştırılmak istenmesi gerçekçi bir yaklaşımdır. Bir süre önce Ankara'nın Köstence gecekondu yöresinde gezici köy kadınları kurslarını bitirmiş genç kızlarımızın, muhtarın ve bir derneğin temsilcisinin çabalarıyla el örgüleri, iğne oyaları ve çeşitli nakış, el işleri yaparak kendi evlerinde oturarak gelir elde ettiklerini anımsıyorum. Kızların evde oturarak iş yapmaları, geleneksel kesimin değerleriyle de tutarlılık göstermekteydi. Bu nedenle, ana baba çok memnundu. Ankara'da bulunan bir dernek, bu yöredeki kızlara el işleri siparişinde bulunarak onların yaptığı el işlerini satıyordu. Özellikle çeşitli nedenlerle yurtdışına giden Türklerin aralarındaki yabancılara armağan olarak dernekleri bu tür el işlerini götürmeleri, yabancılar için çok değerli bir armağan sayılıyordu. El işlerinin batı sanayi ülkelerinde çok pahalı ve ender oluşu, bu armağanların önemini arttırıyordu. Aynı biçimde, mahalle terzileri de (Özellikle kadın terzileri) uzun yıllardan beri, kentlerde, kasabalarda mesleklerini evlerinde icra ederek komşularının giysilerini biraz da hesaplı biçimde dikip aile bütçelerine katkıda bulunurlar.

Dışa açılan ekonomimiz bakımından bu tür “Atölye Evler”, önemli bir açığı giderecek niteliktedir. Konfeksiyon, halıcılık, örgüler ve çeşitli el işleri bu konuda en çok gelir sağlayacak alanlardır. Ge-

*Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Öğretim Üyesi

çenlerde bir gazete haberinde, gecekondü örgülerinin İtalya'nın gözbebeği olduğu, kazaklar, bluzlar, etekler ve elbiselerin çok rağbet gördüğü belirtiliyordu. Haberde Milano'da yaşayan pazarlamacı bir Türk hanımı şöyle diyordu: "Bizim el örgülerimiz çok değerli. Avrupa bunları gördükçe kendinden geçiyor, fiyatı ne olursa olsun alıyor. Ülkemizde el örgüsü hem ucuz, hem de çok güzel. Bu yeni döviz kapısından yararlanmalıyız." Böylece bu hanımın İstanbul'da 300 kişiye iş sağladığı belirtiliyordu.

Esasen turistik eşyalar olarak bu tür el sanatları, yurt içindeki turistler için de piyasaya sürülmektedir. Başbakanın önerisinde atölye evlerin çalışma alanı daha da genişletilmiş, sepetçilik, arıcılık, tavukçuluk, ipek böcekçilik, çiçekçilik ve seracılığı da içine almıştır. Kuşkusuz bu husus, gecekondü yörelerinin dışındaki kırsal kesimi de kapsamaktadır. Böylece işsizliğin bir ölçüde giderilmesi mümkün olabilir.

Sözü gelmişken, sanayi ötesi toplum olarak A.B.D.deki birçok işin evlerde yapılması eğilimine değinmek istiyoruz. Tabii bu işler orada, daha çok hizmet sektörü açısındandır. Bizdeki, daha çok üretimi dönüktür. Sosyolog A. Toffler'ın belirttiğine göre bazı satıcılar, mimar ve desinatörler, sanayi kolunda çalışan danışmanlar, terapist ve psikologlar, müzik ve yabancı dil öğretmenleri, sigortacılar, avukatlar, üniversite için çalışan araştırmacılar gibi teknisyen ve bürokratlar evde iş yapmaktadırlar. Gerçekten, artık A.B.D. de memurların yaptığı işler tek bir iş yerinde toplanmayı gerektirmiyor. Birçok şirket işin büroda yapılması konusunda eskisi kadar ısrar etmiyor. Bir yatırım firması danışmanı, geleceğin teknolojisinin evde yapılan işleri çoğaltacağını söylemektedir. Artık orada, önemli olan, işin yapılmasıdır, nerede yapıldığı pek önemli değildir anlayışı yerleşmektedir. İşe gidip gelmenin giderlerini işçi yüklenmekte, bu da diğer alanlara yansarak fiyat artışlarına neden olmaktadır. Şimdi, A.B.D. de memurların işyerinden uzaklaştırılmasıyla sağlanacak para ve enerji tasarrufunun hesabı yapılmaktadır. Böylece büroların, dairelerin ısıtma, havalandırma, aydınlatma, bakımı için harcanan giderlerin artışı bir ölçüde önlenmiş olacaktır.

İşin ailece birlikte evde yapılmasının pekçok sosyolojik sonuçları olabilir. Örneğin ailenin kaynaşması, dayanışmanın artışı yollarından birisi de, işin ailece birlikte yapılmasıdır. Kırsal kesimdeki ailenin güçlülük nedenlerinden birisi de budur. Birlikte çalışan çiftler arasında

boşanma oranı daha düşüktür. Ailece yapılan işlerde, cinsel rollerdeki farklılaşmalar da kısmen azalabilir. Özellikle erkeklerin de kadınların yaptıkları işlere evde yardımcı olmaları, rollerde bütünleşme sağlar. Bu uygulamada gençlik işsizliği de azalır. Daha da önemlisi, geleneksel el sanatlarının yaşatılması sağlanır. Birlikte eğlenme, hoşça vakit geçirme gerçekleşir. Akranlar bir araya gelerek zevkle iş yapabilirler. Kişiler çalıştıkları ölçüde gelirlerinde artış sağlanacağından büyük küçük herkesin çalışma şevki artmış olur.

Sosyolojik yönden olumlu gördüğümüz bazı işlemlere sahip bu model, şüphesiz bir örgütlenmeyi gerektirir.

Uygulama yaygınlaşmadan önce, bu organizasyona ilişkin yasal düzenlemeler gereklidir. Özellikle atelye evlerde yapılacak işlerin pazarlanması için bir örgütlenme gerekir. Gönüllü kuruluşlar, muhtarlar, belediyeler böyle bir örgütlenmede rol alabilirler.

Sanayi ötesi toplumlardaki son eğilimlerle de benzerlik gösteren, hem yurt içi, hem de yurt dışı pazarlama için düşünülebilecek "Atelye Evler" modelini ciddi olarak geliştirmek pek çok bakımdan yarar sağlayacaktır. Geleceğin sosyolojisi açısından Toffler'ın şu sözleri ilginçtir; "Belkide yakında, evde yapılabilen her şeyin evde yapılmasını isteyen işçi akımlarıyla karşılaşırız. Birçok işçi bunun bir hak olduğunu iddia ve ısrar edecektir."

Bizde de bu tür gelişmelerin olabileceğine hiç şaşmayalım.